

PAR MIERU, PRET KARU!

Pirms trim gadiem, septembra pēdējā dienā, Starptautiskais kara tribunāls Nirnbergā pasludināja spriedumu galvenajiem vācu kara noziedzniekiem. Šim tiesas aktam bija trejāda nozīme: tas apmierināja tautu likumīgās prasības pēc atmaksas, pelnīti sodīja noziedzniekus un bridināja iespējamās nākotnes agresorus.

Vēl atlika noslēgt miera līgumus ar sakautajiem ienaidniekiem, nokārtot dažus jautājumus uzvarētāju starpā, un likās, ka ilgstošs miers būs nodrošināts.

Cilvēki bija noilgojušies miera. Karš bija atstājis brūces, tās vajadzēja sa dziedēt. Vajadzēja uzcelt pieminekļus kriušajiem varoņiem un iestādīt puķes uz viņu kapiem. Vajadzēja uzrakstīt grāmatas par mūsu cīņām — lai nākošās paaudzes redz, kādus upurus esam nesuši miera un brīvības vārdā, un lai tās mācās cienīt dzīvi.

Vajadzēja taču beidzot saprast, ka imperialistisks karš — tas ir posts, iznīcība, nāve.

Pa to laiku ieroču fabrikanti un zārku tirgotāji bija saveduši kārtībā savas kases grāmatas un atraduši, ka karš ir peļņa, kolosala peļņa, kas pārsniedz visas iepriekšējās aplēses. Izrādījās, ka zeltu var grābt ne tikai Eldoradas un Alaskas ģeoloģiskajos noslāņojumos, bet arī Eiropas līdzenumos un Afrikas tuksnešos — visur, kur zemi slacina cīnītāju asinis. Viņi sāka kurināt jaunu karu.

Zaģlis vai slepkava, gatavodamies ielauzties mierīga cilvēka mājā, allaž domā, ka viņam veiksies labāk nekā viņa priekštečiem. Bet tautu sirdsapziņa nav amerikāņu policija, ko var apvest ap stūri vai vienkārši piekukuļot. No tautu tiesas nav izdevies izvairīties nevienam, kas iedomājies spēlēties ar viņu likumiem.

Lai slēptu savus asiņainos nodomus, kara kurinātāji mēģina iestāstīt, ka viņi grib mieru, bet ka, lūk, viņiem grasās uzbrukt un tāpēc ir jābūt gataviem.

Viņi dibina militārus paktus un savienības, organizē ģenerālštābus, pavairo kara budžetus, ierīko un nostiprina militāras bāzes visās zemeslodes malās un nekaunās sacīt: mēs gribam mieru.

Viņi atjauno fašismu Vācijā, atbalsta to Grieķijā un Spanijā, ļauj tam brīvas rokas Amerikā, kultivē to Anglijā un citās maršalizētajās zemēs un, it kā tas nekā nebūtu, saka: mēs arī cīnāmies par mieru.

Viņi uzpērk vecus un jaunus diktatorus, sūta spieģus uz tautas demokrātijas zemēm, apkārūšies šakstiem un fotoaparātiem, ložnā gar Padomju Savienības robežiem un iedrošinās apgalvot, ka tā ir cīņa pret karu, par mieru.

Viņi grasās nomest atomu bombas uz mūsu pilsētām, nonāvēt mūsu bērņus, piesavināties mūsu zemi un mantu un apgalvo, ka tas viss tiek darīts miera labā.

Bet šodien pasaulē ir daudz mazāk vientiesīgo nekā pirms desmit gadiem. Cilvēki ir pārliecinājušies, ko nozīmē saldi vārdi lielcēla laupītāja mutē. Tautas ir ļoti iemācījušās atšķirt īstos miera aizstāvjus no miera aizstāvju drānās pārgērbtiem kara kurinātājiem.

Visa pasaule redz Padomju Savienības miermīlīgo darbu. Redz, kā mēs celam fabrikas, rokam kanālus, stādām dārzus, mācāmies skolās. Zina, ka tā ir un vienmēr būs mūsu dzīves nepieciešamība, cilvēka dzīves nepieciešamība. Mēs strādājam, jo darbs ceļ dzīvi, tāpēc esam par mieru un cīnāmies par mieru. Mēs nevienam neesam draudējuši ne ar bombām, ne ar bakterijām, ne ar smacējošām gāzēm. Mums nav slepeno plānu, jo mūsu nodomi ir skaidri: mēs ceļam komunismu. Bet komunisms — tā ir dzīve, tie ir dzīves kalngali, uz kuriem gađu simteņiem traukušies cilvēku prāti.

Miera kongresos vai konferencēs Ņujorkā un Parīzē, Pragā un Maskavā mēs, visai pasaulei dzirdot, esam teikuši tikai vienu: «Mēs, padomju ļaudis, esam par mieru». Ne tāpēc, ka mēs balditos agresoru draudu, bet tāpēc, ka mīlam dzīvi, kas pavērusi mums savas zīlinošās tāles. Mums nav nodomu nonāvēt amerikāņu vai kādas citas tautas bērņus viņu šūpuļos, gluži otrādi: mēs esam norūpējušies par savu un viņu bērņu likteni. Parīzes miera kongresā leģendarās varones Zoljas māte teica: «Mēs nepieļaidīsim, ka imperialistu sauļina izjaukt mieru, ko esam ieguvuši par savu bērņu dzīvībām! Nav tāda spēka, kas varētu salauzt tautu gribu viņu cīņā par mūsu bērņu laimi, par mūsu nākotni!»

Apvienoto Naciju Organizācijā mūsu pārstāvju priekšlikumi ir konkrēti un nepārprotami: jānosoda ASV un Anglijas kara kūdīšanas politika, jāpasludina ārpus likuma atoma bumba un citi masveida iznīcināšanas ieroci, jānoslēdz piecu valstu Miera pakts kā garantija mieram visā pasaulē.

Mūsu romānu varoņi ir cīnītāji par savas tautas brīvību un mieru. Mūsu mākslinieku gleznās attēloti trausmaļni ļaudis, kas ceļ, būvē, novie ražu, domā, kā labāk iekārtot dzīvi. Uz teatru skatuveņiem ar mākslas tēlu palīdzību mēs cīnāmies pret trūkumiem, atmascokojam sadzīves netikumus, mobilizējam tautas garu jauniem darbiem. Muzika mūs māca dziļāk izprast un izjust notikumu jēgu, cienīt skaistumu.

Visā savas pastāvēšanas laikā mēs neesam devuši tautām pamatu šaubīties par mūsu nodomiem. Arī šodien viņas par tiem neauba. Mūsu balsij pē miera pievienošanas mīļoni balsu visās pasaules malās. Miera cīnītāju armijā, kuras priekšgalā mēs ejam, stājas arvien jauni un jauni drosmīgi karavīri. Moriss Torezs pirms dažiem mēnešiem paziņoja, ka franči nekaros pret Padomju Savienību. Tādāki literatūras dekadā Maskavā Luijs Aragons apļiecināja, ka, neraugoties uz reakcijas un kolonizatoru pūlēm, franču tautas dzīlēs joprojām dzīvo pretestības gars. Viņš teica: «Tauta, kas ienēmusi Bastiliju, pacēlusi Komunas karogu, tagad atkārtoti Morisa Toreza vārdus: nē, nekad, nekad Francijas tauta nekaros pret Padomju Savienību, pret Staljingradas aizstāvjiem, pret Berlīnes uzvarētājiem, pret socialisma cēlējjiem, pret brīvu tautu savienību, kas iznīcinājus cilvēka eksploataciju, gatavojas pakļaut sev dabu un radīt tādu cilvēku, kas vairs nepazīs ienaidnieku cilvēka izskatā».

Sos vārdus uztver un atkārtoti darba laudis visās zemeslodes malās. Tos dzird atkārtotām šodien, kad mieru mīlošā cilvēce atzīmē savu pirmo Miera dienu. Tie skan visdažādākajās valodās, bet nozīmē tikai vienu: «Mēs gribam mieru! Mēs neesam ieročus pret Padomju Savienību!»

Plašas tautu masas visā pasaulē nesēn ar gandarījumu uzzināja, ka arī Padomju Savienības rīcībā jau ilgāku laiku ir atomu noslēpums. Tas radīja vēl lielāku pacīlājumu un drosmi visos miera cīnītājos. Tas atvēsināja iekaisušo kara kurinātāju sakarsušās galvas. Tas pārbaudīja zakapastālas un savas ādas glābējus arī no zviedru laikraksta «Erebru-kurieren» redakcijas, kas šķietami nodrošinājušies ar aizokeana atomu tēvoča atbalstu, bija gatavi splaut uz pārējo pasauli. Pēc pirmā impulsuma atguvusi valodu, avīze jautā: «Kas tagad būs, kad arī krieviem izdevies izgatavot atomu bumbu?»

Kas būs? Pērkamiem žurnālistiem saimnieks var pielikt pie algas un atlaist, bet tautas var būt drošas: būs miers. Katrs spēks ir bīstams tikai agresora — slepkavas un laupītāja — rokās. Miera aizstāvju rīcībā tas ir miera un drošības garantija.

Miera cīnītāju armija aug. Tās priekšgalā, droša un nesatricināma kā klints, stāv socialisma zeme, mūsu varenā dzimtene — Padomju Savienība.

Mēs ticam, mēs esam pārliecināti, ka lielajā cīņā pret karu uzvarēs miers, ka dzīve uzvarēs nāvi.

Starptautisko miera aizstāvēšanas dienu atzīmē visa Padomju Latvija

Padomju Savienības vadītā visās pasaules progresīvo, demokrātisko spēku cīņā par mieru dziļi atbalsojusies arī Padomju Latvijas darba ļaužu masās. Rūpniecības un uzņēmumos, skolās un mākslas iestādēs, kolchozos un pagastu tautas namos notiek sapulces, kurās Latvijas strādnieki, zemnieki, inteliģence un jaunatne apliecina solidaritāti visās pasaules darba ļaužu kustībai par mieru, brīvību un demokrātiju, izsaka nelokāmu apņēmību atkārtot visus spēkus miera un tautu drošības nesatricināmā balsta — Padomju zemes varenības celšanai.

Vairākas šādas sapulces uzstājušies mūsu republikas delegāti Vissavienības miera piekritēju konferencei. Šāds sarīkojums pagājušo otrdien notika arī Limbažu kultūras namā, kur referēja Vissavienības miera piekritēju konferences delegate, LPSR Tieslietu mi-

nistra vietniece E. Veinberga. Runādama par starptautisko stāvokli, referente spilgti parādīja, kādu graužošu triecienu saņēmuši imperialistiskie kara kurinātāji ar TASS ziņojumu, kurā paziņots, ka Padomju Savienība apgūvisi atomieroču noslēpumu jau 1947. gadā.

Ipaši šodien — Starptautiskajā miera aizstāvēšanas dienā — plaši miera lietā vēltiti sarīkojumi apņem visu republiku. Starptautiskajā miera aizstāvēšanas dienā aktīvi piedalās arī Padomju Latvijas kinofikācijas darbinieki. Kino apmeklētājiem pilsētās un laukos šajās dienās rādīs filmas, kas raksturo Padomju Savienības konsekvēnto cīņu par mieru, demokrātiju un socialisma spēku pieaugumu visā pasaulē, padomju cilvēka varenumu un gatavību aizstāvēt mieru.

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1949. G.

2. OKTOBRĪ

Nr. 40 (246)

Mūsu Dzimtenes rīts

F. Surpina gleznas reprodukcija

Padomju zinātne cīnā par mieru

... «uzdevums ir ne vien uzvarēt karu, bet arī padarīt neiespējamu jaunas agresijas, jauna kara izcelšanos, ja ne uz visiem laikiem, tad vismaz uz ilgāku laiku»...

J. V. Stalins

Pret karu, par mieru šodien pasaulē radusies plaša kustība, kas aizrauj visas tautas, vieno visu zemju vienkāršos ļaudis varenā miera cīnītāju armijā. Tautu apņēmība veido neuzvaramu spēku, kura mērķis — izjaukt imperialistu un ieroču fabrikantu noziedzīgos nodomus un nosargāt mieru, kas iegūts smagās kaujās.

Šis kustības priekšgalā iet Padomju Savienība, kas jau kopš savas pastāvēšanas pirmajām dienām konsekvēnti cīnās par mieru, aizstāvot ne tikai padomju tautu, bet visu progresīvo cilvēku intereses. Tāpēc Padomju Savienības cīņu par mieru atbalsta visas pasaules darba ļaudis, jo socialisma zemē radītie cilvēku dzīves apstākļi, kur nav eksploatoru šķiras, kur visas tautas dzīvo vienlīdzīgos apstākļos, ir visas progresīvās cilvēces ideāls. Varenās socialistiskās lielvalsts augošā labklājība un spēks ir arī citu tautu miera nodrošinājums.

Imperialistu agresīvajiem plāniem, kas vērsti pret Padomju Savienību un kas jo spilgti izpaūžas arī Ziemeļatlantijas līgumā — pietiekuši cīņu Francijas, Itālijas, Anglijas, Savienoto Valstu un citu zemju darba ļaudis. Viņi ir mūsu sabiedrotie cīņā par mieru. Tautas vairs negrib liet savas asinis svešzemju iekarotāju labā un uzticas mums, jo zina, ka Padomju Savienība ir lielo un mazo tautu labākais draugs.

Padomju zemes strādnieku un zemnieku, zinātnieku un mākslinieku darbs ir vēltīts mieram. Mēs cenšamies panākt augstākas ražas, vairākkārt pārsniegt ražošanas plānus rūpniecībā, ražojam jaunus preparātus pret tuberkulozi, risinām vēža problēmu. Mūs nodarbina vēl bezgala daudz citu jautājumu, kā pasargāt mūsu tautu no slimībām, kā nodrošināt tai vislabākos dzīves apstākļus. Mēs rakstām daudz jaunu grāmatu un radām jaunus vērtīgus mākslas darbus. Sos apstākļus mūsu zemei nodroši-

Prof. Dr. A. KALNIŅŠ,
LPSR ZA Istenais loceklis

nājus! Lenina-Stalina partija. Partijas vadībā mēs cenšamies tos vēl tālāk uzlabot. Mēs cīnāmies par dzīvi un tātad arī — par mieru. Un nav tāda spēka, kas varētu iedragāt mūsu gribu.

Katra apzinīga zinātnieka, katra godīga inteliģenta pienākums — visiem spēkiem pretoties kapitalistu mēģinājumiem pakļaut zinātnei viņu noziedzīgo, anticilvēcisko nodomu realizēšanai. Padomju zinātnieki daudz darījuši cilvēces labā, bet viņi grib darīt vēl daudz daudz vairāk. Attīstot zinātnei, veicinot tehnikas un kultūras uzplaukumu, mēs gribam padarīt mūsu Dzimteni vēl daudz skaistāku, bagātāku un varenāku, strādājam, lai arvien augstāk celtu padomju cilvēka materiālo un kultūras līmeni. Lai visu to sasniegtu, vajadzīgs miers, un tāpēc mēs cīnāmies par to.

Kapitalistiskajās valstīs imperialisti izlieto zinātnei, lai nostiprinātu savu varu — tur zinātnieki ir tie, kas, runājot akadēmiskā Vavilova vārdiem, izgatavo lielgabalus, izveido indīgo vielu ķīmiju un tehniku, gatavo bakterioloģisko karu, izgudro magnetiskās un akustiskās minas un visbrīnīgākos jaunās fizikas atklājumus izmanto, lai izgatavotu cilvēku iznīcināšanas līdzekļus nākošajam karam.

Padomju zinātnieki ar saviem atrodumiem, ar savu prātu un talantu ir kalpojuši un kalpo cilvēka vajadzību apmierināšanai, cilvēka darbā un mierīgai dzīvei. Lielais dabas pārveidotājs Mičurins un viņa darba turpinātājs Lisenko, apģērdami citur pastāvošos spriedumus par dabas nemainību, izveidojuši pasaulē vēl nepieredzētus augus. Ģenitālais akadēmiskis Pavlovs ievērojami pāvirzījis uz priekšu fizioloģijas zinātnei visā pasaulē. Tādi ķimiki kā Lebedevs, Nаметkins, Nesmejanovs radījuši jo plašas ķīmiku skolas, kam izcila nozīme visā pasaulē.

Padomju iekārta izraisījusi plašu strādnieku un zemnieku ierosmi, pārvēršot tos par jaunu ceļu meklētājiem, par plašiem zinātnieku kadriem, kādu

nav nevienā kapitalistiskā valstī. Stachanovišu kustība mūsu zemei devusi bezgala daudz vērtību. Padomju dzīvei raksturīga vispusība un kolektīvisma gars, kas arī iedvesmo tautu uz jauniem un atkal jauniem darba sasniegumiem visās dzīves nozarēs.

Vēl daudz ir tādu piemēru, kuros izpaužas padomju cilvēka domu un darba rezultāti. Un visam tam tikai viens mērķis — radīt apstākļus, kas nodrošinātu cilvēkam šodien labāku dzīvi nekā vakar, rit — labāku nekā šodien.

Arī mūsu republikas zinātnieki kopā ar visu padomju zinātnieku saimi cīnās par cilvēka labklājības pacelšanu. Mūsu republikas zinātnieku nopelni ir, piemēram, izcila antiseptiska līdzekļa furacilīna — grūti dzīstošu brūču un ādas slimību ārstniecības līdzekļa, iegušana un PASK'a jauna prettuberkulozes preparāta ražošanas vienkārša panēmiena izveidošana. Kā rāda mēģinājumi, tad pēdējais līdzeklis dod iespēju daudzām kakla tuberkulozes un citiem slimniekiem atgūt veselību, kuriem ar agrākiem ārstēšanas panēmieniem bija tikai vājas cerības kļūt atkal veseliem.

Vēl daudz citu jaunatklājumu, kam liela nozīme cilvēces labklājības celšanā, atraduši mūsu zinātnieki. Ar mūsu Zinātņu Akadēmijas un citu pētniecības iestāžu tālāku izveidošanu panākumi daudzārt pieaug. Pētījumi koksnes hidrolyzes jaunu un lētu panēmīnu veidošanā, kūdras gāzificēšanā, koku zāvēšanas racionalizācijā, jauna tipa kurtuvju konstruēšanā, uztūres jautājumu skaidrošanā, vitamīnoloģijā, jaunu derīgu augu aklimatizācijā u. c. ir tikai šī darba sākums.

Kopā ar visiem padomju ļaudīm mūsu zemes zinātnieki strādā cilvēkam un tāpēc cīnās pret katru agresoru un jauna kara kurinātāju, atmascokojot viņu nodomus, kas vērsti pret darba ļaudīm. Mūsu zinātnieki vienmēr patur prātā ģenitālā Pavlova vārdus: «Ko arī daru, vienmēr domāju, ka ar to kalpoju, cik to atļauj manī spēki, vispirms manai Dzimtenei».

Mūsu zeme, kas uzvarējusi visdrausmīgāko cilvēces ienaidnieku — vācu fašismu, uzvarēs arī cīņā par mieru.

Konstantīna Simons

Pēters Kucka

Mītiņš Kanadā

Pasaule

Kad tribinē es uzkāpu,
Man zāle šķita kaujas lauks,
Un šķita — tālī minas kauks...

Meitiņ, paskaties — te klintīs,
Te, rau, ķirzaciņa lien,
Bet te smiltis blācas vijņi...

Rau, tur — Austrumi, tur — Riet.
Mana dzimtene ir tā,
Ko aiz Donavas tu viedī...

Pasaule! Tā mums nu pieder:
Mātei, tevīm, manīm ar!
Redzi, cilvēks, kas tet darbā...

Mūsu debesis vājī natgi
Viegļiem padebešiem skrien,
Bet pār Rietumiem miltz baigi...

Radu Bourjans

Uzcelsim sienu

Ne man,
nez cītiem aizmirsies vēl nava,
to aizmirst nevarēs vairs pasaulē nekad...

Vienmēr man, vienmēr nakts murgi grāti
parāda bērņus, kas guļ uz bruģiem,
vīta stundā kam dāvanas sūta...

Uzcelsim sienu, stājoties terindā,
drosmīgi glābjot no drausmā kara
mazos grieķus un mazbērņus Vjetnamā...

Uzcelsim sienu no dziesmā jaunajām,
no jaunām kūļiem, druvās audzētiem,
no darba vīru un martenu draudzībām...

Biedrene zeme un biedri vāj,
Biedri akmen un ūden, traucieties
Visi, kas bērņiem palīdzēt spēj,

Pienācis laiks, un darbu sāciet!
Bērņus sārgājot, gribam mēs saukt:
Zemes un tautas, un jūras, nāciet

Par tieša uzbrukuma literatūru un mākslu

Visas pasaules tautas šodien demon-
strē savu spēku un gatavību cīņā pret
kara kurinātājiem, par tautu brīvību...

Nozīmīgu uzdevumu šai cīņā veic
padomju literatūra un māksla. Katru
dienu mēs dzirdam tās dedzīgo balsi...

Katrs, kas godīgs,
Ceļieties sodīt
Tos, kas grib karu sākt!

— dzied visu zemju demokrātiskā jau-
nātnē, razdama iedvesmī tālākai cīņai
padomju komponista Novikova ievēro-
jamā dziesmā.

Līdzīgu uzdevumus jāveic arī latvie-
šu padomju literatūrai un mākslai. Jā-
veic tas, apzinoties savu karavīra vietu
un atbildību, apzinoties padomju māks-
las darbinieku pienākumu tautas
priekšā.

Daži mūsu laudis un mākslas darbi-
nieki šīs tēmas konkrētos piemērus ne-
spēj saskatīt mūsu vistuvākajā ap-
kārtnē, vai arī izliekas, ka nespēj tos
saskatīt. Kara kurinātāji, tā viņi spriež,

Tiesa, tie nestaigā pa Rīgas ielām
ar lāpām rokās un nekāda iespaids
tiem nav darba tautā, taču no sakautās
buržuāzijas un kulaku paliekām viņi
joprojām cenšas audzināt savus piln-
varniekus un ķēdes sūtus arī mūsu
apkārtnē.

Šis parādības nedrīkst ignorēt mūsu
literatūra un citas mākslas nozares.
Katram modri šodien jāstāv mierā sar-
ga vietā.

tematikas aprobežotību un starp citu
to apstākli, ka neviena darba, nevie-
nās dziesmas nav par starptautiskām
tēmām.

Tas attiecas arī uz tēlotāju māksl-
nieku darbiem. Tuvākajās dienās Rīgā
atkāls Oktobra revolūcijas 32. gadadze-
nā veilitu izstādi, kur redzēsīm vairā-
kus nozīmīgus darbus par tautas vāro-
nību dzīves celšanā, jaunus mūsu māks-
linieku panākumus.

Nav pietiekoša arī latviešu rakstnieku
līdzdalība tautas cīņā par mieru. Gan
tiesa, daudzos darbos šī tēma šķiet īpa-
ši spēcīgi, vispirmkārt Tēvijas kara
gados uzrakstītajos sacerējumos. Tā-
das ir Andreja Uplša kara gadu nove-
les, kur viņš visā atbaidošā kallumā
parāda pasaules launākās sērgas — vā-
cu fašisma isto seju, tādi nozīmīgi dar-
bi ir Vīļa Lāča, Annas Sakses stāsti,
Jāņa Sudrabkalna dzejas, turpat visi
mūsu rakstnieku kara dienu darbi kas
vēl šodien ar visdziļāko naudu nīcina
un šausa Padomju zemes ienaidniekus.

Vīlis Lāča monumentālajā romanā
«Vētra» autora bratis nozīmīgi parādīt,
kā ap buržuāzisko Latviju tinas starp-
tautiskās reakcijas tikli, kā arī pēckā-
ra apstākļos nenorimst mēģinājumi
atgriezt bijušos laikus, pārvērst Latvi-
ju par ieroci imperialistu nagos.

Miera aizstāvju nometne nav miera
līdzība. Tā ir cīņotāju nometne, kas iet
drosmīgā uzbrukumā pret kara kurini-
tājiem, tautu miera apdraudētājiem.

Miera aizstāvju nometne nav miera
līdzība. Tā ir cīņotāju nometne, kas iet
drosmīgā uzbrukumā pret kara kurini-
tājiem, tautu miera apdraudētājiem.

Fr. Rokpelnis

Pagājušo sestdien un svētdien Lat-
vijas rakstniecības un mākslas dar-
binieki apmeklēja Daugavpils un

Ilūkstes apriņķu vietas, kur dzīvojis
Raimis. Raima dzīves vietas tika pie-
stiprinātas pieminās plāksnes, notika
mītiņi un sarīkojumi, kuros piedalījās
vietējo padomju un partijas iestāžu
darbinieki un mākslinieciskās pašdar-
bības kolektīvu dalībnieki.

Sestdien pieminās plāksni piestipri-
nāja pie Raima vārdā nosauktā kolcho-
za ēkas Aizkalnes pagasta Jasenos
(Jasmūlā), kur dzejnieks dzīvojis
ģimnazista un studenta gados, rakstījis
pirmās dzejas un tulkojis Puškina
«Boriss Godunovs». Vecie laudis labi
atēras Raimi. Viņš allaž bijis kopā ar
vienkāro tautu, uzklaujis viņas dom-
as, kāri klausījis viņas dziesmās un
nostāstos, viņas valodā.

TAUTA PIEMINĀJUMI

J. SUDRABKALNS

četrrindas un Rubenes skolnieki pār-
mijus dziedāja latviešu un krievu
dziesmas. Tā dzīvē piepildās tautu
draudzības likums, kas Raimim bija
tik dārgs.

Kupli un klusl stāv Jasenu kokti,
kuru pavēni sēdētis un dzejoļis Rai-
nis, rāmi burbuljo upīte, atminas par
dzejnieku dzīli savīno sirdi.

natnes, un acis tai mirdzēt mirdzēja.
Atkal jāteic: Raima uzticība tautai,
Raima jaunatnes mīlestība devusi ba-
gātīgus augļus, dzejnieka tēls, viņa
darbi Latgalē un visās Latvijas jau-
nātnēs atmiņā un gaitās dzīvos mū-
žam. Koncertā uzstājās māksliniecisk-
kā pašdarbības kolektīvs.

Dažus kilometrus no Grīvas pašā
Daugavas krastā stāvējušas Rādenes
mājas, kurās dzīvojis dzejnieks, bet ta-
gad tur palikuši tikai skmens pamati,
celmi un nelietas drūpas, ko apšalc
dažas vecas lēpas.

reizi gūvuši iespēju visplašākā mērā iz-
kopt savu nacionālo kultūru. Kā vizi-
lojošu dimantu te pacel savās rokās
Raima atstāto mantojumu, un gaismas
stari izplūst visā pasaulē.

Varšlavanos (mājas, kurā dzejnieks
piēdzimis, vairs nav) mazais Jānis pa-
vadijis tikai dažas nedēļas, driz vien
pārvēsts uz Tadenavu vai Tadaini (tā
tofeiz saukta vairāku apkārtnējo māu
kopa) turpat blakus, un tur arī tika
piestiprināta pieminās plāksne.

KULTURAS DZĪVE

Padomju Latvija

Akademika

I. Pavlova piemiņas izstāde

Liepājas zinātniskās bibliotēkas darbinieki noorganizējuši lielā krievu fiziologa akademiķa I. Pavlova piemiņai veltītu izstādi. Seit eksponēti ģenialā zinātnieka darbi, kā arī raksti un apcerējumi par viņa dzīvi un darbību. Izstādi papildina foto attēli par I. Pavlovu un viņa darba turpinātājiem. Nosaukts arī plašs referāts par I. Pavlova zinātnisko darbību un tās izcilo vietu padomju zinātnes attīstībā.

Ceļ

politisko zināšanu līmeni

Jumpravas pagastā nodibināti deviņi politisko mācību pulcīni, kuros, sākot ar 15. oktobri, mācīsies 137 jumpraviņi. Komunisti, padomju darbinieki un inteliģence 2 pulciņos mācīsies «VK(b)P vēstures īso kursu», komjaunieši un jaunieši 3 pulciņos mācīsies VLKJS statusus. Katrā pagasta kolchozā nodibināts pulciņš kolchoznieku iepazīstināšanai ar lauksaimniecības arteļa statūtiem un PSRS Ministru Padomes 1948. gada 19. aprīļa lēmumu.

Skolotāji

lasa lekcijas kolchozos

Vāku pagasta latviešu un krievu septiņgadīgo skolu skolotāji aktīvi piedalās apkārtnējo kolchozu kultūras dzīves celšanā — palīdz izveidot sienas avīzes, iekārtot sarkanos stūrišus, izvērst mācības mazāk izglītotajiem kolchozniekiem. Visos pagasta kolchozos skolotāji sistematiski lasa lekcijas par aktualākajiem uzdevumiem, starptautisko stāvokli un par dažādām zinātniskām temām, piemēram — «Zemes izcelšanās», «Zinātne un reliģija», «Vulkans».

Lasītāju

konferences tautas namā

Bikstu tautas namā nesen notika lasītāju konference, kurā apsprieda Annas Sakses romanu «Pret kalnu». Konferencē izvērtās dzīvas debātes. Noslēgumā vietējās septiņgadīgās skolas audzēkņi sniedza mākslinieciskus priekšnesumus.

Jauni kinoteātri

Līdz šim Ainažu un Salacgrīvas pilnspēju iedzīvotāji kino varēja noskatīties augstākais vienu vai divas reizes mēnesī. Sākot ar 24. septembri, abās iedzīvotāju kinoteātri, kur katru nedēļu regulāri notiek divi seansi.

Kolchozs palīdz

remontēt tautas namu

Bijušā Vērenes muižas pils Madlienas pagastā karā tika stipri izpostīta. Līdz šim tā stāvēja neatjaunota. Tagad Vērenes ciema padome uzsākusi tās atjaunošanu. Jau izremontētas telpas ciema padomei un skolai. Pašreiz pili iekārto telpas tautas namam. Sajos darbos aktīvi piedalās kolchozi «Darba karogs». Kolchoznieki daudz palīdzējuši kokmateriālu sagatavošanā un pievešanā.

Sarkano

stūrišu vadītāju seminārs

Tadaļu pagasta Imanta Sudmaja vārdā nosauktajā kolchozā pagājušajā nedēļā notika visu pagasta kolchozu sarkano stūrišu vadītāju seminārs. Sarkano stūrišu vadītāji apmainījās darba pieredzi un apsprieda kolchozu bibliotēku paplašināšanas jautājumus.

Pirmizrāde Liepājas

Muzikālā dramatiskajā teātrī

27. septembrī Liepājas Muzikālā dramatiskajā teātrī notika K. Mīlekera operetes «Gasparone» pirmizrāde. Opereti inscenējis režisors Zanis Koptālis. Dirģents — Kārlis Bunka. Dekorācijas un kostīmus zīmējis Oskars Muižnieks. Baleta iestudējumus veicis baletmeistars Kārlis Matsons.

Uzlabojas

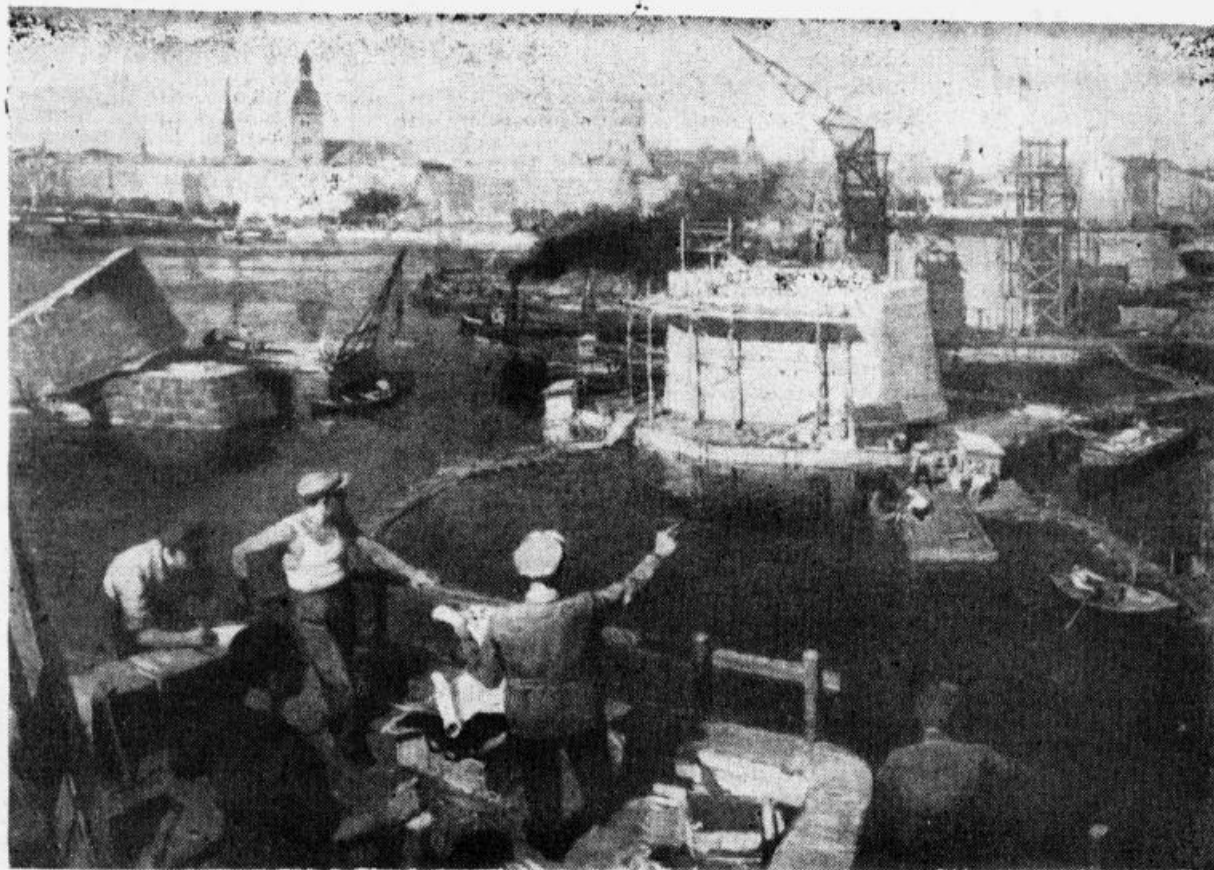
kinofikācijas darbs

Rēzeknes apriņķa kinofikācijas nodaļas ceļojošais kino gūst arvien labākas sekmes lauku iedzīvotāju apkalpošanā. Septembrī vien apriņķa kolchozos notikuši 160 kino seansi, kuros noskatījušies vairāk nekā 9000 cilvēku. Turpmāk izražu skaitu vēl palielinās.

Pagastu sacensība

mākslinieciskajā pašdarbībā

Viljānu apriņķa kultūras namā katru svētdienu uzstājas atsevišķu pagastu mākslinieciskās pašdarbības kolektīvi, lai sprāgā sacensībā parādītu savu līdzinājo darba sekmes un apjomu. Pagājušo svētdien Viljānos viesojās Gaigalavas pagasta mākslinieciskās pašdarbības dalībnieki. Rosīgi skatītāji atvaļojies Atāšienes pagasta tautas nama mākslinieciskās pašdarbības kolektīvs, kas sava darba rezultātus demonstrē šodien. Sagatavotas kora dziesmas, deklamācijas un tautas dziesmas. Skatītāji aplaudina Atāšienes pagasta bērnu ansambli.

Arvīda Egles gleznas «Daugavas tiltabūve» reprodukcija

PIRMIE STARP PIRMAJĪEM

Rīgas cementa rūpnīca

Pašlaik beidzies jaunās piecādes ceturtdā gada trešais ceturksnis, bet no daudzām darba vietām jau zināts, ka piecādes uzdevums izpildīts. Mūsu republikā kā viena no pirmajām to spējis Rīgas cementa rūpnīca. Tas notika šā gada 12. jūlijā.

Plānā paredzēts, ka Padomju Latvijas cementa rūpnīcība piecādes beigās ražos 270.000 tonnu cementa. Tas nozīmē ne vien atjaunot fašistu postījumus, bet ik gadus ražot caurmērā divas reizes vairāk cementa nekā vislielākajā «uzplaukuma» laikā buržuāziskajā Latvijā.

Cements ir celtniecības maizē. Rūpnīcās un nāmi spēkstacijās, tiltu un osfas, skolās un kultūras nami, Daugavas krastmalā un skaistie Rīgas skverī nav iedomājami bez cementa. Bez tā nav realizējama arī kolchozu celtniecība, nav atjaunojamas un veidojamas tālāk Liepāja un Daugavpils, Jelgava un Valmiera, — tās daudzās pilsētas, kuras nopostīja fašistiskie nevēri. Cements — tas reizē ir daļa no mūsu socialisma zemes spēka un vareņības.

Tajās dienās, kad publicēja piecādes plānu, man gadījās sastapt paņiņu, cilvēku no tā saucamās «vecās inteliģences». Viņam bija pilna sirds dažādām ikdienas rūpēm. Gājām pa Rīgas ielām. Viņš uzticēja man savas šaubas un nemieru.

— Nevaru iedzīvoties jūsu pasaulē, — viņš sacīja. — Tā vien liekas, ka viss jums jau rokā. Bet patiesībā apmānāt paši sevi un citus. Istenība taču ir gluži citāda: es nevaru veikalā nopirkt papīru un spalvu, to vienkārti nav; lai dabūtu maizi, jāstāv rindā; man sabojājusies noteika vannas istabā, bet nav iespējams to izlabot, — nama pārvaldnieks saka — nevarot dabūt mašīnu cementa. Cik ilgi tā ies, Runā, ka būšot atkal karš...

— Vai jūs to tik ļoti gaidāt? — jautāju.

— Dies pas! — viņš gainājās rokām. — Labāk tad visu mūsu izlieku bez pirmusa un vannas...

Nav nozīmes atstāstīt sīkumos, kā istij risinājās mūsu saruna. Pats svarīgākais tajā bija piecādes plāns, kam jau pēc dažiem gadiem vajadzēja tapt par realitāti. Un, jo tuvāk mēs virzīsimies šī plāna realizācijai, jo tālāk no mums atkāpsies kara draudi.

— Ak, ko nu! Plāns tagad kļuvis jūsu dievs, — paziņa bezcerīgi atņāja ar roku.

Sis, toreiz šaubu nomāktais, sadraskātais cilvēks šodien pats cinās par savas iestādes plāna izpildi. Dzīves Istenība viņu pārmācījusi un sakāvuši, ierāvusi pašu varenajā jauncelmes straumē. Viņš jau sen aizmirsis nesenās ikdienas neērtības. — mierīgs staigā pa krāšņi uzpostītajām Rīgas ielām un runā par mājīgas celšanu Pārdaugavā. Acīm redzot, viņš aizmirsis runas par kariem un tagad domā vairāk par mieru. Lielais plāns ik gadu ienesis kaut ko jaunu arī viņa dzīvē. To veikusi vienkārši padomju laudis, kas spēja saskatīt bolševiku partijas un padomju valdības izvirzītajā plānā rītdienas dzīves Istenību, neatlaidīgi cinājās par šī plāna izpildi pirms termiņa.

Ne dienu, ne nakti Rīgas cementa rūpnīcā nenorimst darba troksnis. Pie vārtiem stāv smago automašīnu rindas,

skāji svilpama prasa ceļu lokomotive, vilkdama sev līdzī kalnakmeņiem piekrautas platformas. Kā milzīgas dzērves klana galvas celmie krāni. Pukstēdams pa pārliekamiem šaursliežu ceļiem elektriskais vilcējs velk vagonetes ar māliem un akmeņogļēm. Un milzīgos jēlvielu blākus pa slidlentiem un elevatoriem apriņ divainj kubli, sveļošanas temperatūrā piesātināti ceplī un klauzdošas dzirnavas, — nemīti griezdāms cits lēnāk, cits ātrāk, līdz viss tas kļūst par lezālani pelēku putekļu masu, ko sauc par cementu.

Vēl nesen te galvenās darītājās bija cilvēku rokas. Dzirnavas un ceplī griežas lēni, apdomīgi. Vecie meistari prātoja:

— Tāda ir tā «uzriete». Viss lēt savā gaitā, vairāk nevar dot, kā mugura nes.

Bet fabrikā ienāca bolševiki, tāda kaluma cilvēki, kas nekad nesamierinās ar veco, atpalikušo. Viņi alāž kaut ko pēti un gudro, aicina cilvēkus ielikt darbā visu sirdi, atraisīt prātus un fantāziju, dalīties ar pieredzi un zināšanām. Un pamazām vien rūpnīca iegāja jaunā darba ritmā. Socialistiskā sacensība ieviesa rūpnīcas kolektīvā cildēnu darba entuziasmu. Vēl pirms dažiem gadiem daži labs Rīgas cementa rūpnīcas meistars un strādnieks grozīja galvu, kad strādnieku sapulcēs apsprieda ražošanas plānus: sak, ko tur plānos, vai tu, cilvēks, zini, kurā galā tev notiek avarija — fabrika veca, mašīna paliek mašīna. Cik izstrādā, tik būst!

Bet socialistiskā sacensība salauza ledu. Kurš krietns strādnieks gan būst, kas paliks iepakal vēl krietnākam?

Kādreiz izdegušu ceplī sveda kārtībā tikai pēc vairākām dienām. Pa to laiku stāvēja dikā visa rūpnīca. Normāli remonts prasīja četras diennaktis. Pirms pāris gadiem degis, tagadējais maīnās meistars Kravals pierādīja, ka to var izdarīt divās diennaktīs. Bet nupat augustā degī Bružiks, Grachoļskis, Ruseckis un Blonskis darbu veica 40 stundās. Kad viņi sāka izlauzt ceplī, termometri vēl rādīja 130 grādu. Mūrēšanu veica 80 grādu temperatūrā. Bet toties ražošanas cechs izpildīja mēneša plānu par 111 procentiem. Ja ceplis būtu stāvējis dikā 4 diennaktis, plāns būtu noslīdējis uz 90 procentiem.

Jūs varat iedomāties, ko tas nozīmē mūsu cecham! — saka cecha vadītājs Magone.

To var iedomāties ikviens. Tas nozīmē simtiem tonnu cementa, kuras gaida namu, tiltu, kolchozu ēku celāji. Tagad to saprot lielam lielais vairums strādnieku visā rūpnīcā, jo 80 procenti no viņiem ieslēgušies socialistiskajā sacensībā, rūpnīcā ir 143 stachanoviļi — pirmrindnieki, un 44 brigādes cinās par augstas kvalitātes produkcijas ražošanu.

Vēl nesen bija tāds ieskaits, ka nekas jauns te nav iesākams, kamēr neizdara vjāspārēju fabrikas rekonstrukciju. Taču jaunā fabrikas vadība, bet jo sevišķi partijas organizācija neatlaidīgi rūpējās, lai esošie kadri apgūtu tehniku, kāpinātu savas fabrikas darba tempus. Iesāka ar ogļu dzirnavām. Galvenā inženiere Poļevoda izstrādāja projektu, kā pāriet no 2 kameru uz 3 kameru dzirnavām. Tajās lielā jaunu starpsienu un vienu telpu «apsūva» ar tēru da bruņām. Pēc tam dzirnavas sāka nodarbināt ar pilnu slodzi un ietaupīja ik maīnā divas stundas laika, veicot to pašu darbu daudzumu. Jauniekārtojums reizē atvieglāja arī cilvēku darbu.

Viens ražošanas procesa uzlabojums radīja interesi izdarīt citus uzlabojumus. Agrāk ceplī apgriezās ap savu asi 63 sekundēs. Tagad strādnieki piespieduši tos veikt šo pašu ceļu 43 sekundēs. Ik maīnā cementa produkcija pieaugusi par vienu septiņo daļu.

Kādreiz kalķu dzirnavām jēlmateriālu piegādāja ar cilvēku spēku. Tad iekārtoja celtni, kas pacēla parasto dzelzceļa platformu kā paīņņu gaisā un izbēra tās saturu pilnveidīgā tvertnē uz slidlenti. Bet šis celtnis spēja pacelt tikai parastos vagonus, ne 50 tonnīgos. Tos joprojām vajadzēja izkraut ar cilvēka spēku. Rūpnīcas konstruktors Dombrovskis kopā ar galveno mehāniķi konstruēja speciālu elektriski iedarbināmu ierīci, ar kuras palīdzību mehāniski 50 tonnīgo vagonu izkrauj nedaudzāg minūtēs.

Rīgas cementa rūpnīca izpildījusi savu piecādes uzdevumu. Bet tā ne tuvu nav vairs tā rūpnīca un tie nav vairs tie laudis, kas pirms trīs ar pus gadiem stājās cinā par piecādes izpildi. Vecās mašīnas dun jaunā, straujā darba ritmā, kādu tās nav pieredzējušas visā savā ilgajā mūžā. Blākus tām paceļas jaunas, mūsu pašu padomju zemē un mūsu pašu piecādē ražotas.

— Un arī laudis ir auguši, kļuvuši citādi. Mums ir vienkārši strādnieki, kuru pieredze un zināšanas sniedz tuvu inženiera zināšanām, — saka partorgs Pospelovs. — Tāpēc mūsu rūpnīcā auguši ne vien ražošanas tempi, bet arī produkcijas kvalitāte. Marku 300 mēs vairs nepazīstam. Cementa kvalitātes marka vidēji tagad ir 392 un 393, bet cināmies par marku 400 un 500. Mēs to sasniegsim!

Augusi strādnieku izpelņa. Izremontēti viņu dzīvokļi, iekārtoti jauns, plašs klubs ar bibliotēku, lasāmgaldu un lielu sanāksmju zāli līdz ar skatuvi. Kluba priekšā veidojās strādnieku sporta laukums, kuru šoruden paredzēts apstādīt ar košuma kokiem. Bet 1950. gadā te uzcels jaunas strādnieku dzīvojamās ēkas. To visu sasnieguši padomju darba laudis, domādami tikai par vienu — par savas Dzimtenes labklājību, zinādami, ka Dzimtenes labklājība ir arī katra atsevišķa cilvēka labklājība.

Šajās dienās visa pasaule pārrunā Padomju Savienības priekšlikumus miera lietā. Bet mierā balsi tik varenī var pacelt tikai tas, kas zina savu spēku. Lai kā arī tas nepatīk kapitalistiskajām haizivīm, padomju valsts ir vienīgā valsts pasaulē, kura nepazīst krīzes, kurā nav bezdarba posta, kura ar katru dienu kļūst stiprāka un varenāka. Mūsu valstij šodien ir draugi ne vien jaunajās tautās demokrātijas republikās, bet visi pasaules darba laudis, visās miermīlīgās tautās vērs savus cerību pilnos skatus uz Padomju zemi, ar sajūsmu apsvēc Padomju valdības konsekventu cīņu pret kara kurinātājiem. Un tikai tāpēc, ka padomju cilvēks, ražodams cementu un dzelzi, maizi un taukvielas, apgērbus un apavus, celdams rūpnīcas un gigantiskas spēkstacijas, gaismas pīlis un desmitiem stāvu dzīvojamās ēkas, pārvērdams tuksnešus par auglīgām druvām un pārveidojotams datu — domā par savas Dzimtenes uzplaukumu, par mierīgu darbu, par cilvēces labklājību.

A. Talcis

Jaunā sezona Maskavas teatros

Trīs pēdējās sezonas pēc VK(b)P CK lēmuma par dramatisko teātru repertuaru un pasākumiem tā uzlabošanai biušās dzīvē pavērsiena posms Maskavas vadošajos teatros, kas savukārt mācījuši un iedvesmojuši visus pārējos padomju zemes teātru darbiniekus. Izcilus snieģumus sola arī galvaspilsētas teātru jaunā sezona.

Akademiskais Mazais teātris, kura 125 gadu jubilejai gatavojas visa padomju sabiedrība, sezonu uzsāka jau augusta beigās ar Gogoļa «Revidentu». Jau vairāk nekā 100 gadu šī nemirstīgā komēdija grezno Mazā teātra skatuvi. Jaunās sezonas repertuārā uzņemta K. Paustovska luga «Mūsu laika biedrs» («Puškīns»), Vs. Viņņevska luga «Neaizmirstamais 1919. gads», kas tēlo kontrrevolucionārās sacelšanās apspiešanu 1919. gadā. Centralais tēls lugā ir J. V. Staļins, kas personīgi vada kontrrevolucionārās sacelšanās apspiešanu. Vēl Mazā teātra repertuārā plānā ir B. Lavreneva luga «Amerikas balsis», kurā rādīta vienkāršo amerikāņu pievienošanās cīņai pret reakciju. Padomju izlūkiem veltīta D. Michailova un L. Samoilova luga «Slepenais karš». No krievu klasiku darbiem teātris uzvedīs A. Ostrovska «Sniegbaltīti». Mazā teātra filiāle rādīs P. Pavļenko un M. Čaureli lugu «Nākotnes vārdā» — par 1945. gada maīja slavenajām uzvaras dienām.

PSRS Akadēmiskajā Lielajā teātrī paredzēti šādi jauni inscenējumi: Balančivadzes balets «Rubina zvaigzne», poļu komponista Moņuško opera «Galka», Musorgska opera «Chovanščina» un Jefimova balets «Sienāzīns».

Maskavas Akadēmiskais Dailes teātris savu 51. sezonu uzsāka ar Gorkija lugas «Dibenā» 1260. izrādi. Turpmāk teātris rādīs N. Virtas lugu «Iznīcībai nolemto savvērestība», K. Simonova lugu «Svešā ēna», kas veltīta padomju zinātnieku cīņai par mūsu zinātnes prioritāti, S. Michalkova lugu «Iļja Golovins» — par bolševistiskā partijas koma uzvaru padomju mākslā. Maskavas Dailes teātris iestudēs arī Dikensa romāna «Dombijs un dēls» dramatisējumu.

Lenina komjaunatnes vārdā nosauktais teātris rādīs A. Kučara lugu «Tas bija pie Minskas», Gogoļa «Prečības», I. Čekina lugu par nachimoviešiem «Auroras bērni» un J. Maļceva «No visas sirds».

Padomju Armijas Centralā teātra repertuārā, kā vienmēr, vadošā vieta ierādīta karavīru dzīves tematikai. Seit uzvedīs J. Čekurina lugas «Stalingrādieši» un «Pēdējās robežas», A. Barjanova «Vinā pusē». Šai sezonā izrādīs arī Gogoļa «Revidentu» un V. Ovečkina lugu «Nastja Kolosova» — par mūsdienu krievu meiteni. Teātra tuvākā premjera — Z. Agranenko luga «Jaunais gads», kas veltīta atjaunošanas tēmai pēc kara un cīņai pret kapitalisma laika ideoloģijas atliekiem cilvēka apziņā.

Vachtangova teātris sezonu sāks atjaunotajās un rekonstruētajās telpās Arbatā. Tuvākie jaunuzdevumi — I. Kremļeva «Cietoksnis pie Volgas» un N. Pogodina «Misurijas valsis». Luga «Cietoksnis pie Volgas» tēlo Astrachanas varonīgo aizstāvēšanu 1919. gadā. Centralā figura — Sergejs Kirovs. Repertuārā uzņemta arī M. Gorkija luga «Sauls bērni» un K. Fedina romāna «Pirmie priekši» dramatisējums.

Maskavas Dramas teātra darba plānā A. Ostrovska «Spīd, bet nesilda», igauņu rakstnieka A. Jakobsona luga «Divas nometnes», progresīvās amerikāņu rakstnieces L. Helmanes luga «Aiz mežiem», B. Burjakovska luga, kas veltīta Juliusa Fučika dzīvei un revolucionārajai darbībai, un vecākā padomju dramaturga V. Billa-Belocerkovska luga «Ap ringu».

K. S. Stanislavskā vārdā nosauktais Dramas teātris Oktobra svētku dienās uzvedīs azerbaidžāņu dzejnieka Sammeda Vurguna lugu «Chanlars», kas rāda Baku proletariatu pirmsrevolucionāras gados, bolševiku vadīto cīņu pret carismu un lielajiem naftas rūpnīcām. Atzīmējot Lielās Oktobra socialistiskās revolūcijas 32. gadadienu, Puškina vārdā nosauktais teātris (bijušais Kamerteātris) rādīs P. Lina «Tuksneša valdnieku», Jermolovas teātris — N. Pogodina «Možaiskas šoseja», Maskavas padomes vārdā nosauktais teātris — S. Klebanova un A. Marjanova lugu «Jubileja», Centralais transporta teātris — A. Surova jauno satirisko komēdiju «Veina apsēstais galanterijas tirgonis», kurā atmaskota Ziemeļatlantijas pakta būtība, Volstrita atomnieku agresivitāte un izsmiets tā saucamais amerikānisks dzīves veids.

Centralais bērnu teātris gatavo Puškina «Dubrovskā» dramatisējumu un I. Vasilenko lugu «Zajā lādīte», kas tēlo padomju bērnu draudzību Lielā Tēvijās kara gados.

Maskavas operetes teātris iestudēs J. Miljutina muzikālo komēdiju «Trembita» no Aizkarpatu Ukrainas dzīves un K. Listova muzikālo komēdiju «Čapnotāji» par komjauniešiem, kuri ceļ jaunu pilsētu.

Tautas varoņa tēls

Jaunā dzejnieka pirmā poema*

Katra grāmata, ko mūsu rakstnieki rada bērniem vai jaunatnei, tiek gaidīta ar nepacietību un tūdaļ pēc tās iznākšanas iegūst plašu izplatību kā pilsētās, tā laukos, kur tagad, pateicoties kolchozu iekārtai, kolchozu bibliotēku, klubu un sarkano stūriņu tīklam, iespējams vārds nokļūst desmitiem tūkstošiem tādu lasītāju rokās, kam senāk tādu iespēju nebija. Pats par sevi saprotams, ka bērni un jaunietis arvien ir pirmie, kuru rokas sniedzās pēc labas, interesantas, audzināšanas grāmatas.

Ar gandarījumu atzīmējam šā gada bērnu literatūras konkursa veiksmīgos rezultātus, kas liecina, ka ne vien tajā iesniegtās daiļrades, bet arī vērtētāja kritikas līmenis bija augstāks, nopietnāks un līdz ar to praktiski nozīmīgāks, nekā to redzējām iepriekšējā konkursā.

Pēteris Sila godalgotās poēmas «Nemirstība» parādīšanās «Karogā» apliecina ne tikvien tās vērtīgumu, bet vēlreiz arī to, ka labs jaunatnei rakstītais darbs spēj valdzināt arī pieaugušos lasītājus. Nav šaubu, ka šim P. Sila sniegtam mūsu jaunatnes un bērnu literatūras tālākā attīstībā būs liela nozīme.

Pēteris Sils savas literarās gaitas sācis Tēvijas kara gados latviešu strēlnieku — gvardu vidū. Viņa pirmās dzejoļu krājums «Dzīli ūdenī» iznācis ar ļējutīgiem, formā rūpīgi slēptiem dzejoļiem. Tajos parādījās autora raksturīgā tieksme uz lakonismu, izteiksmes līdzekļu koncentrētību. Pēdējos gados pievērsdamies arī bērnu un jaunatnes literatūrai, P. Sils sarakstīja vairākas fabulas, kas rāda, ka dzejnieks meklē jaunus izteiksmes veidus.

Līdztekus poēmai «Nemirstība», P. Sils sarakstījis arī citu konkursā godalgoto darbu «Saulainās dienas», kas domāts vismazākajiem lasītājiem. Tas pelna ievēribu ar to, ka dzejnieks nopietni vēlēties radīt saturā un formā pilnskaidrīgu darbu bērniem, kas viņam arī izdevies.

Bet lasītājiem nepietiek redzēt tikai autora labo vēlēšanos, to, ko viņš gribējis pateikt, viņi stāda arī otro prasību: kā autors to pateicis. Un ja par Pētera Sila labajiem nodomiem nav šaubu, tad par to izpildi, konkrētiem rezultātiem var arī iebilst.

Tāpat kā visiem šā gada konkursā godalgotajiem darbiem, arī Pētera Sila poēmai «Nemirstība» savu kritisku novērtējumu ar piezīmi par tās labāku noslēpējumu un galveno tēlu padziļināšanu deva jau žūrijas komisija. «Karogā» poēma parādījās pārstrādātā, izlabotā veidā, ar to jau tagad iepazīnušies daudzi lasītāji. Par spilgtākajām parādībām literatūrā, pirms to iznākšanas atsevišķās grāmatās, mūsu biedri Maskavā, Leningradā, citās brālīgajās republikās savlaicīgi runā presē, analizē un vērtē šos darbus, lai autori, sagatavojot manuskriptus izdevniecībai, varētu ņemt vērā katru lasītāju un recenzentu vērtīgu un lietišķu norādījumu, kas darbam var nākt vienīgi par labu. Šāds sabiedrisks vērtējums ne vien vajadzīgs, bet arī nepieciešams. Pie mums operatīva diskusija par visjaunākajām parādībām literatūrā, par darbiem, kas tikko parādās periodikā — vienmēr vēl liekas neparasta. Tādēļ daudzu autoru stāsti, poēmas ļoti ilgi paliek bez vajadzīgās ievēribas, vai arī, un kas ir daudzkārt sliktāk, iznāk pēc kāda gada grāmatā ar visām tām kļūdām un trūkumiem, ko vajadzēja un varēja novērst.

Runājot par Pētera Sila poēmu «Nemirstība», kurā viņš notēlo tautas varoņa Imanta Sudmala, izcilā Latvijas bolševika darbību Lielā Tēvijas kara apstākļos hitlerisko iebrukumu aizmurgurē, jāatzīmē, ka jau šīs poēmas saturs materiāls ir ļoti plašs, sarežģīts un maz pazīstams, jo par izcilo mūsu dzimtās zemes dēlu līdz šim vēl nav sarakstīta pat plašāka biogrāfija. Dzejniekam no visa plašā materiāla nācās izvēlēties to, kas tuvāks, spilgtāk uzsvērtams jaunajiem lasītājiem. Un beidzot — to pārkausēt mākslas darbā.

Poēmas «Nemirstība» saturs ļoti labi atklā Imanta Sudmala varonīgās cīņu gaitas, sprāgi un ļējutīgi notēlo vēsturiskos notikumus to secībā, pat zināmā cēloniskā veidā. Poēma jūtama dzīves cīņu un varonības elpa, tajā redzam Imanta Sudmala drosmīgo šķēršļu pārvarēšanu, viņa bolševistisko stāju dzīves skaudros brīžos, nesalauzamo cīnītāja raksturu. Lasītājus dzīli valdzina Sudmala attieksmes pret savu ģimēni, sievu, mēltām Aiju un Sarmīti, kas izveido pašu reālistiskāko pārliecināšanos, mākslinieciski spēcīgāko sīzeta pavedienu, tādējādi gan netieši nedaudz

atklājot galveno sīzeta līniju. Ja arī pārējos poēmas sīzeta pavedienos autoram būtu izdevies ievīt tikpat daudz jūtu, dzīves patiesīguma, tad Imanta Sudmala tēls būtu iznācis vēl iespaidīgāks. Domāju, ka autors par daudz paņēmis faktiskā materiāla (cīņu momenti Liepājā, partizanu gaitas, pagrīdes darbs hitleriešu okupētajā Rīgā, apcietināšana utt.), kādēļ to arī nav spējis visur pacelt tipizēta tēlojuma līmenī, bet visumā apmierinājies, ka dzejas formā pastāsta par to, kas noticis. Tādēļ, blakus atsevišķām izteiksmīgām situācijām, poēma manāms pasausšs kronikalisms, kas kompozicionāli neizvirza īpašu kāpinājumu, īpašus dramatisma momentus, nesaista lasītāju uzmanību visa laikmeta, visas tautas galveno virzītāju spēku un pārdzīvojumu apgaismojumam. Daudz cīņu ainas, notikumu apraksti seko viens aiz otra kā kinolentē, visur mēs redzam Sudmali, bet viņa tēls visu laiku vienāds — tāds pats sākumā kā beigās. Tas ir poēmas trūkums.

Tiklab Imantu Sudmali, kā viņa cīņu līdzbiedrus (kas vispār parādīti bezpersonīgi) autors sniedz notikumu vērtēti kā gatavus raksturus, nevis kā tādus, kas aug, veidojas, rūdās un pārmainās pašu cīņu ugunīs. Dzīvē tas tā nebija, nav un nebūs. Bet lai to atklātu mākslas darbā, nepietiek, ka autors pastāsta pašus par sevi interesantus notikumus no Sudmala cīņu gaitām. Visu to vajadzēja atspoguļot pašā varoņa pārdzīvojumos, jo tikai tajos isti spēji atklāties notikumu virzība un jēga. Bet notikumu, tikai notikumu un ārējās rīcības aprakstos varoņa tēls, varoņa raksturs parasti atklājas ļoti maz vai pat nemaz.

Pēteris Sila sīrsnīgais rakstības veids, viņa izteiksmes lakonisms paņācis to, ka jaunie lasītāji, domāju, šos poēmas kompozicionālos, arī satura trūkumus nemanīs. Pieaugušam tie izjūkami, īpaši tādēļ, ka autors visu poēmu sadalījis trijos posmos, bet tos savukārt atkal atsevišķās nodalās un tālāk apakšnodalās, kurās nekādas īpašas kopsakarības nav, vismaz tā nav jūtami nopamatota. Lieliem, svarīgiem notikumiem autors pieskaras pāris rindinās, parasti nodalu vai apakšnodalu beigās, kur dod konstatējumu:

«Jel sakiet, kas ir noticis? — Ir, biedri, sācies karš. (Ieskana) Driz klātu nams, kur jāciet, Būs jānogaida tur. Par vēlu! Sagrābušas ciet To desmit rokas tur. (Brūnā rūsa) Imants nodreb, pēkšņi uzlec kājās, — Nāciet, bendes! Esmu gatavs mirt! (Akmens zārkā)

lai jau nākošā nodalā vai apakšnodalā trauktos tālāk pretim jauniem sprāgiem notikumiem, kaut gan iepriekšējie nav vēl savā būtībā līdz galam atklāti un nopamatoti. Pāliek iespāids, ka visa poēma sadalīta posmos (katrs vienas lappuses apmēra) un ka šiem posmiem nepieciešama speciāla ilustrācija, kāda grāmatā, bez šaubām, būs. Bet autoram nevajadzēja aizmirst, ka arī jaunatnei rakstītā darba galvenais uzdevums nav paskaidrot ilustrācijas.

Šos trūkumus daļēji vēl var arī novērst.

Tomēr ar visu to Pētera Sila poēma «Nemirstība» uzskatāma par lielu ieguvumu mūsu jaunatnes literatūrā. Jaunie lasītāji šo poēmu lasīs ar aizrautību, no tās viņi daudz ko uzzinās, daudz ko ieraudzīs: uzzinās par varoņīgo cīnītāju Imantu Sudmali, redzēs viņa drosmīgo cīnītāja tēlu, kas iedvesmos viņus pašus aukt par bezbailīgiem mūsu socialistiskās Dzimtenes patriotiem. Atsevišķas poēmas ainas (īpaši tās, kur Imantu redzam savējo vidū Menģeru bērnu namā) lieliski nodēdes deklarēšanai vai pat maziem uzvedumiem. Šādu vietu poēmā tomēr varēja būt vairāk, īpaši tajos apstākļos, kur atklātos Imanta Sudmala kā tautas, sava laikmeta varoņa dzīlākie pārdzīvojumi, kas liek viņa balsij sasaukties ar nākošajām paaudzēm.

Imanta Sudmala nemirstīgā tēla ārējās līnijas P. Sils veidojis spilgtas un izteiksmīgas. Tās rosina mums pašiem izjust viņa garīgo, bolševika cīnītāja dvēseles spēku, kas vadīja un virzīja viņa rīcību.

P. Silā pirmā poēma «Nemirstība» kā saturā, tā formā nepārprotami liecina, ka mūsu vidū ienācis daudzsološs līroepiskās dzejas pārstāvis, kas jau ar pirmo soli atrādīs pamatu zem kājām.

Sajā žanrā viņam vēl jāizkopj materiāla šķirošanas un kompozīcijas pāņemieni, vietumis jānācās atteikties no valodas pārliecināšanos lokalizēšanas, kas der īsā dzejoļī, bet poēmā pielietojama ar vislielāko uzmanību.

Meinhardis Rudzītis

Hamza Hakim-zade Niazi

Uzbekistanas padomju literatūras un teātra nodibinātājs

Tas bija pagājušā gada jūnijā, kādā kvēlā saules apmirdzētā dienā, kad mēs no Ferganas devāmies uz Sachimardanā kalniem, lielā Tjanšana atradēm, kas kā augsta siena paceļas Ferganas ielejas malā. Tur mēs iebrucām kalnu kolchozā Sachimardanā, kas pārdēvēts par Hamzabudu, uzbeku padomju dzejnieka un dramaturga Hamza Hakim-zade Niazi piemiņai.

So kolchozu, vienu no pirmajiem Uzbekistanā, nodibinājis pats dzejnieks, un tepat viņu arī 1929. gadā zvēriski noslepkavojuši uzbeku buržuāziskie nacionalisti — Seichi un baži. Mēs uzkāpām augstā, kraujā kalnā un ilgi stāvējām pie dzejnieka kapa, pār kuru mūžam plīvo sarkans karogs un trauc brīvie kalnu vēji. Un nevilus ienāca prātā: ja Tarass Sevcenko vēlēties dusēt kalnā (Nesiet mani augstā kalnā), tad dzejnieka dusas vietu par Hamzas kapu grūti iedomāties. To viņš arī pilnam pelnījis ar savu īso, bet kvēlo īsta cīnītāja un tautas tribuna mūžu.

Nupat palet 60 gadu kopš Hamzas dzimšanas un 20 gadu kopš viņa nāves, un visa Uzbekistana svln sava tautas dzejnieka piemiņu. Viņa vārdā saucas uzbeku ievērojamākais dramatisks teātris Taškentā, daudzas skolas, daudzi klubi un kolchozi. Šais dienā uzbeku tautā atklāj piemieklī uz viņa kapa, bet viskrāšņāko piemieklī sev uzcelis viņš pats ar savu dzīvi un darbu.

Aprīnojami ražīga un daudzpusīga ir Hamzas literārā un sabiedriskā darbība. Viņš iesāk kā romānists, sarakstīdams lielu prozas darbu «Nacionālais romāns jeb jaunā laime», kurā kvēlī propagandē uzbeku tautas izglītību. Šis romāns publicēts 1915. gadā, un toreiz Hamza vēl nebija nonācis līdz ieskatam, ka ar izglītību vien nepietiek, bet jālauz visa vecā sociālā iekārta, kas visnezēlīgāka un visnetaisnīgāka bija tieši Vidusazijā. Bet uz šo atziņu nav ilgi jāgaida, un Hamza ir viens no tiem uzbeku inteliģences pārstāvjiem, kas ar visdziļāko sajūsmu saņem Lielo Oktobra socialistisko revolūciju un ar visu savu straujo temperamentu dodas realizēt tās mērķus, klūdams par pārliecinātu bolševīku, pašāizliedzīgu lielās Lenina-Stalīna partijas biedru.

Kā dzejnieks Hamza ne tikai attīsta tālāk klasisko mantojumu, izkopdams labākos tautas dzejas un metrikas paveidus, bet uzstājas arī kā novators ar jaunām poetiskām formām un veic Uzbekistanā to pašu darbu, ko Maja-kovskis Krievijā. Šai zinā Hamzas pasākta ceļa turpinātājs pašlaik ir ievērojamais uzbeku dzejnieks Stalīna premijas laureāts Gafurs Gulams. Hamzas dzeju krājumi «Sarkanā roze», «Dzeltenā roze», «Baltā roze» u. c. ir Uzbekistanā ļoti populāri, un sevišķi populāras viņa atsevišķas

— Sodien mēs vairs neesam tie, kas bijām vakar un rīt nebūsim tie, kas esam šodien, — tādiem neaizmirstāmiem vārdiem A. A. Zdanovs raksturoja padomju dzīves nemīto augšupēju. Un tiesām, — uz priekšu un nemīto kalnup traucas padomju tauta. Pati dzīve ik dienas izvirza jaunus uzdevumus un prasības. Tos veicot, mūsu laudis kļūst labāki, pilnīgāki, bagātāki. Bet katrs, kas prot staigāt tikai sen iemītajās takās, neizbēgami atpaliek, kļūst lieks un nevajadzīgs, no dzīves cēlāja pārvēršas tās bremzētājā.

Prasme novērtēt vakar paveikto rītdienas uzdevumu gaismā dod padomju cilvēkam spēku mēnešos un gados padarīt to, kam citos apstākļos vajadzīgi gadu desmiti un simti. Bet neilgšim, ka šī bolševistiskā īpašība vēl nepiemīt katram no mums, Netrūkst arī mierīgas dzīves tīkotāju, iebraukto ceļu gājēju. Viņi baidās grūtību, kas neizbēgami rodas, dzimstot jaunajam. Viņu zināšanas vairs neatbilst mūsdienai prasībām un ar tām grūti atšķirt pareizo no nepareizā, derīgo no nederīgā. Šie cilvēki ir vienmēr tur, kur rodas grūtības un samezģojas padomju dzīves straujais ritums. — tais iecirknos, kas atpaliek un draud atpalikt. Viņi un tikai viņi pie tā vainojami. Atmaskot un pāraudzināt šos bailīgos gliemežus, likt viņiem tīrākus — ir uzdevums, ko partija spraudusi sevišķi ideoloģiskās frontes darbiniekiem.

Sim uzdevumam kalpodams, gruzīnu dramaturgs un kino scenarists Georgs Mdīvāni uzrakstījis lugu «Kas vainīgs». Ar tādu pašu apņemšanos mūsu Dailes teātris uzņēmis to savā repertuarā. Tā bija skaists un nozīmīgs daiļnieku jaunā darba cēliena pirmais vēstnesis.

Lugas notikumī norisinās vienā no tādām vietām, kur padomju dzīves spraigais ritums samezģojies. Pilnā sparā darbojas apavu fabrika «Uzvara». Tā apgādāta modernā mašīnām. Te strādā priekšzinīgi strādnieku kadri. Par to liecību dod meistaram Veselovam nesen piešķirtā Stalīna pre-

dziesmas, kurām Hamza, būdams ļoti vispusīgi apdāvināts, pats komponējis muziku un kuras vārda tieši nozīmē dzied visa tauta. 1926. gadā Uzbekijas PSR valdība piešķīra Hamzam tautas dzejnieka nosaukumu.

Sevišķi izcila un vienreizēja ir Hamzas nozīme uzbeku teātra māks-

lī. Bieži vien viņš aktieriem diktē ne-rakstiskas lomas, un aktieri tās tūdaļ arī spēlē.

Hamzas lugas vēl tagad ļoti iemīlotas. Tanis viņš tēlo gan pilsētas, gan lauku iedzīvotāju nabadzīgāko slāņu pārstāvjus, ar ievērojamu veiksmi atsedz baļu un garīdznieku viltu un dīvkosību. Sevišķi viņu interesē uzbeku sievietes neapskauzāmais liktenis, viņš cinās par sievietes tiesībām, karo pret melnajām parandzām, šo drūmo viduslaiku palieku, kas liec sievietēm atsegt seju. Viņš sarakstījis uzbeku pirmo komediju «Baj ilja himetči» («Bajs un kalps»), kuru vēl arvien daudz spēlē uzbeku teatros un klubos. Pilsōņu kara gados Hamzas teātra trupa atradās Turkestanas frontes štāba rīcībā un veica lielu darbu, lai Vidusazijā galīgi nostiprinātos padomju vara. Sarkanās Armijas komandieris un komandieris un viņu pretinieku zvērības Hamza attēlojis lugās «Ferganas traģēdija» un «Uzvara». Viņa lugas sarakstītas sulīgā, dzīvā tautas valodā, tanis daudz parunu, asprātīgu izteicienu, dziesmu un deju. Līdztekus teātrim viņam daudz saskares arī ar uzbeku muziku: viņš pārstādījis tautas dziesmu motīvus klavierēm un vijolei, pats uzstājis sarkanajās čaichanās kā vijolnieks, radījis simfonisko orķestri, veidojis uzbekiem viņu pirmo operu.

Tikpat kupli sazarojus Hamzas sabiedriskā un politiskā darbība. Viņš ir nenogurdināms pirmo revolūcijas gadu cīnītājs, tautas deģegats kongresos, konferencēs, aprīņķu un apgabalu padomēs. Viņš organizē nabadzīgos zemniekus, propagandē kolchozu iekārta, dibina skolas un klubus, viņš vada cīņu pret tukšnesi, viņa vadībā rok un pieplūdina ar ūdeni jaunus arikus, ceļ tiltus. Vēl īsi pirms savas nāves viņš uzstājis Ferganas apgabala padomē ar kvēlu runu par nabadzīgo zemnieku aktivizēšanu, par cīņu pret baļu un garīdznieku kontrrevolucionāro darbību. Viņš mirst kā īsts karavīrs ar cīņas vārdiem uz lūpām.

Šā gada beigās padomju Uzbekistana svinēs savus 25 gadu pastāvēšanas svētkus. Savā laikā Turkestanā (kurā ietilpa arī tagadējā Uzbekijas PSR) bija viena no apspiestākajām un atpalikušākajām Krievijas nomalēm. Tagad tā pārvērtusies saulainā un ziedošā socialistiskā republikā, kas ātriem soļiem iet uz komunismu. Uzbeku tauta sasniegusi to, par ko tā vecajā iekārtā nevarēja pat sapņot: viņai ir plašs vidusskolu un augstskolu tīkls, zinātņu akadēmija, teātri un opera. Šai pasaikalnāajā pārvērtībā sava daļa nopelnu ir arī uzbeku tautas dzejniekam, neaizmirstamajam Hamzam Hakim-zade Niazi.

VALDIS GREVIŅŠ

Hamza Hakim-zade Niazi Mosties! Jel mosties! Laiks celties tev, Turkestan! Sveika, Turkestan! Aman, aman, aman! ...

slā. Viņš ir tas, ko ar pilnu tiesību var apzīmēt par uzbeku teātra tēvu. Ļoti labi izpradzams, kāda milzīga nozīme tautas masu organizēšanā ir teātrim, viņš nodibina Uzbekistanā pirmo profesionālo teātra trupu, pats raksta tai lugas, pats tās iestudē un pats kā aktieris arī piedalās izrādēs.

Galvenais

mīja. To pašu liek nojaust komjauniete Golubkova, kas savas gaitas iesākus kā kurjere, izaugusi par stacionārieti un beidzot iecelta par liela apavu veikala vadītāju. «Uzvara» tiesām pārsniedz ražošanas plānus, un jau ilgāku laiku te glabājas ceļojošais Sarkanais karogs.

Tas pats sakāms arī par Golubkovas vadīto veikalu. Noliktavas pilnās precēm. Greznās telpas radītas pīrcēju ērtībām. Liekas, ne fabrika, ne arī veikalā nekās netraucē gūt cildenas darba uzvaras. Un tomēr tā tas nav.

Apavi, kas no fabrikas plūst uz veikalu, gul plauktos. Pārdevēji garlaicīgi, Fabrikai trūkst naudas un nebūs ar ko kārtot maksājumus. Bet produkcija nerealizējas, Jaušama katastrofa.

— Kas vainīgs? — tāds jautājums rodas katram, kas vēro šo situāciju. Un autors drošu roku lauj uz to atbildēt dažādiem cilvēkiem, līdz beidzot skaidri un reljefi atklājas galvenais vainīgs.

Jau ar pirmajām ainām uz skatuves parādās divas dažādu lauzu grupas. Vienā pusē ir «Uzvaras» direktors Kovrīgins, — vecās skolas saimnieciskās darbinieks. Viņš dzīli pārliecināts par savu taisnību. «Uzvara» taču pārsniedz plānu un tās ražojumus nevar novalkāt. Ko vēl no viņa vajaga? Ar viņu biedros ir arī galvenais inženieris Čižikovs. Tas ir viņš, kuram pateicoties īsi pirms mācību sākuma skolās «Uzvara» pārtrauc ražot bērnu apavus. To vietā uz slīdentēm parādās vīriešu 42. numura kurpes, ar kurām var sasniegt lielāku plāna procentu.

Meistaru Veselovu apreibinājuši panākumi un augstā atzinība. Kaimiņu uzņēmumos viņš tagad lasa lekcijas par savu pieredzi. Visur viņu nēž gandrīz vaj uz rokām. Tas ir daudz patīkamāk, nekā tīšu pratū meklēt grūtības, bez kurām varbūt var tīri labi izīkt. Un beidzot — vietējās rūpnie-

cības tresta pārvaldnieks Sidorovs — cilvēks, kas rūpējas tikai par to, lai vienmēr viss labi beigtos, pats nezinādams, kā tas kuro reizi panākams.

— Ar pīrcēju sākumā jāpīcētas laipni, — brāto Kovrīgins. — Viņš maigi jāpīcē, bet tad — pa tukšumiem un gribi vai negribi, — nem!

Viņiem pretim stājas padomju cilvēks. Uz skatuves gan viņu redzam samērā reti, tomēr tā klātbūtnē jūtam visā lugas gaitā. Ar viņa muti runā un viņa domas rasaka komjauniete Golubkova, partijas rajona komitejas sekretars Meščerjakovs un visi citi, kas grēb uzklaustīt padomju cilvēka balsi un izpildīt viņa uzdevumus. Un viņš — padomju cilvēks — vairs negrib valkāt Kovrīgina ražotos plūdus laiku apavus. Vakar un aizvakar viņš varbūt būtu ar tiem mierā, bet šodien — ne. Skaidri to pasaka Golubkova:

— Mūsu īstenība mainās teiksmaini ātri: pilsētas kļūst krāšņākas, top jauni kolchozu ciemati, tauta alkst kultūras, mākslas. Un padomju cilvēka gaume kļūst citāda.

Golubkova iecel par «Uzvaras» direktori. Viņa tiecas pēc iespējas plašāk izzināt patērētāju prasības un cenšas tās apmierināt. Tas sākumā nav viegli. Rūpnīca pat neizpilda plānu. Bet radikāla pārkārtošanās nepieciešama. Golubkova uzvar. Kovrīgins (viņš uz laiku kļūvis par veikala vadītāju) tagad jau ir pilnīgi jaunā direktora pusē un nevar vien sagaidīt, kad dienāks jauna partija «Uzvara» apavu.

Tādi, īsos vārdos atstāstīti, ir galvenie notikumi, ap kuriem veidojas lugas darbība. Šais samērā vienkāršajos notikumos autoram izdevies pārliecināti atklāt padomju dzīves patiesību. Partijas vadītā tauta ir tā, kas stāv nomodā par mūsu dzīves nemīto augšupēju, viņa ir soģis visiem tiem.

* Pēteris Sils, «Nemirstība». Poēma. «Karogs» 1949. g. 7., 8., 9. nr.

VIENMĒR AR MUMS

Sakarā ar 45. gadadienu kopš N. Ostrovska dzimšanas

... Dzīve mērojama ne tikai garumā, — teica M. I. Kacijins. — Ir cilvēki, kas dzīvojuši 24 gadus, bet bijuši arī veci, kas nodzīvojuši pa simts gadiem, un pēc kāda laika šos vecus visi aizmirst. Bet 24-gadīgi cilvēki, kas liesmojuši ugunīs ar savu tautu, viņi ilgi dzīvoja tautas sirdī. Un es nešaubos, ka cilvēks, kas dzīvojis 20 gadu un šajos gados dzīvojis pilnu dzīvi, cietis kopā ar tautu, gājis tur, kur gājusi visa tauta, — ja tauta gāja ar ieročiem pret ienaidnieku, tad arī viņš gāja pret šo ienaidnieku, ja tauta līkmoja, tad arī viņš līkmoja kopā ar to un dziedāja dziesmas, — šā cilvēka dzīve desmitiem reižu laimīgāka par dažu simtgada veca dzīvi...

Sos M. I. Kacijina vārdus ar pilnām tiesībām var attiecināt uz Nikolaju Ostrovski. Viņš nodzīvoja tikai 32 gadus, bet viņu atceresies paudzes, atceresies kā rūdītu boļševiku, lielisku padomju rakstnieku, kurš ar savu daiļradi spējis iedarboties uz miljoniem jaunu cilvēku raksturu, palīdzējis viņiem strādāt, mīlēt, veikt varonārus.

Šā cilvēka dzīves un daiļrades audzināšana nozīmē ir milzīga. Var daudz runāt par viņa grāmatām, kas ložu caururbta un asinīs izmirkušas. Tās lasītas pie kvēpekļa gaismas, niknu kauju starplaiķos blindažās un zemnīcās no tām smelts spēks un viriškība. Daiļrunīgāk par visu to stāsta relikvijas rakstnieka muzejā.

«Man ļoti sāpīgi iedomāties, ka pēdējās kaujās pret fašismu es nevarēju ieņemt savu vietu kaujas līnijā. Nežēlīgā slimība mani saistījis. Bet ar jo lielāku dedzību es izdarīšu triecienu ienaidniekam ar citu ieroči, ar kuru mani apbruņojusi Leninga-Stalīna partija, no mazgiltota strādnieku pušā izaudzināma padomju rakstnieku.»

Tā 1935. gadā Ostrovski rakstīja biedram Stalinam, un viņš turēja vārdus. Tēvijās kara gados viņš bija kopā ar kapteini Gastello, ar Juriju Smirnovu, ar Meresjevu. Un ja kapteinis Gastello pēdējā sekundē viņam jautāja: kā rīkoties? — viņš tam atbildēja: velc! Un ja Juris Smirnovs viņam jautāja: ko darīt? — viņš tam atbildēja: klusē! Un ja Meresjevs prasīja viņam padomu, — viņš tam atbildēja: dzīvot!

Stalīnradā, rūpnīcā «Barikades», strādā komjauniešs Vitalijs Kambulatovs. Līdz šai dienai šis vienkāršais darba cilvēks vairāk nekā divkārt pārsniedzis stalīniskās pēckara piec-

«... vienmēr tu būsi dzīvs piemērs, lepns aicinājums uz brīvību, uz gaismu!»

M. Gorkijs

gades plānu savā iecirknī. Vitalija Kambulatova personīgajā bibliotēkā starp smagajiem Puškina un Tolstoja, Gogoļa un Šekspira sējumiem goda vietu ieņem neliela grāmatīņa sarkanā iesējumā: Ostrovska romāns «Kā rūdījās tērauds».

Gorkija vārdā, nosauktajā literatūras institūtā mācās komjauniešs Eduards Asadovs. Frontē viņš zaudējis redzi. Mēģināja iezagties bailes, izmīsums un nespēks. Viņa poema, kas nesēn iznākusi, saucas «No jauna ierindā». Viņam palīdzēja partija, draugi — komjaunieši, draudzene, Nikolajs Ostrovskis.

Ostrovskis mācīja ne tikai drosmi kaujā, zem lodēm un triecienu, bet arī viriškību un izturību asipainajā, nepārtrauktajā revolūcijas iekdienā.

Kā īsts boļševiks Ostrovskis darbā atrada prieku un apmierinājumu. Pāvelam Korčaginam likās mežonīgs Toņas pārmetums, ka viņš «nekomisārē», bet rok zemi. Savus lasītājus Ostrovskis aicināja būt izturīgiem iekdienas darbā, un šeit atklājas šīs grāmatas lielā vērtība.

«Draudzība, godīgums, kolektīvisms, humanitāte — mūsu draudzenes. Viriškības, drosmes audzināšana, bezgalīga uzticība revolūcijai, naids pret ienaidnieku — mūsu likumi. Aprūpots ienaidnieks pie mums sastaps tikai vienu — nāvi un iznīcināšanu.» Tā Ostrovskis runāja 1936. gadā.

Savas dzīves mērķi, tās jēgu viņš saskatīja kalpošanā Dzimtenei, partijai, komunisma idejām. Uz to viņš aicināja visus, tur viņš smēlās spēku, nelzīkstošu dzīvesprieku, optimismu. «Egoists iet bojā agtāk par visiem. Viņš dzīvo sevi un sev. Un ja viņa «es» sakropļots, tad viņam nav ar ko dzīvot. Viņa priekšā egoisma, iznīcībai nolemtības nakts. Bet kad cilvēks dzīvo nevis sev, kad viņš saplūst ar sabiedrisko, tad viņu grūti nonāvēt, jo jēnonāvē viss apkārtējais, visa zeme, visa dzīve.»

Šajos rakstnieka vārdos — viņa pretestības noslēpums pret likteņa nežē-

līgajiem triecienu. Un it kā uz to atbildēdams, Romens Rolans viņam rakstīja: «... Esiet pārliecināti, ja pat jūs dzīve ir pazinusi arī tumsas dienas, tā ir un būs spīdeklis tūkstošiem cilvēku. Jūs paliksiet pasaulē cēls un ledvesmojošs paraugs, kas rāda gara uzvaru pār personīgā likteņa likstām, jo jūs esat viens vesels ar savu dižo, atdzimšu un atbrīvoto tautu; jūs esat savienojies ar viņas vareno prieku un nēvaldāmo trauksmainību. Jūs viņā, viņa jūsoj.»

Organiskajā saplūšanā ar savu tautu — Ostrovska varena spēks. Te Ostrovska nežūdošā nozīme, spēks viņa daiļrades iedarbībai uz miljoniem cilvēku.

Savā laikā bija atradušies kritiķi no estētizējošo kosmopolītu grupas, kas runāja, ka romāns «Kā rūdījās tērauds» esot, lūk, vajadzīga, bet mākslinieciski vāja grāmata. Tika runāts, piemēram, ka, neskaitot Pavlu Korčaginu, romanā neesot veselu un spilgtu tēlu, neesot ainavu, lirisku iespaidumu u. tml.

Vai vispār vērts apgāzt tik nelāgas runas? Vai tad Artems un Serjoža Bruzaks, Toņa Tumanova, Zuchrajs un Rita Ustinoviča konturēti nepietiekami spilgti, vai tad neiespējams atminēt tādi trešās nozīmības personāži kā Suchjarko, Leščinskis, vai tad var runāt par lirisma trūkumu šai dziļi liriskajā darbā?

Ārkārtīgi augstas ir tās prasības, ko sev kā rakstniekam un saviem darba biedriem uzstādīja Ostrovskis. Viņš teica, ka rakstnieks — «pirma kārtā ir socialisma celtnieks, nevis vienaldzīgs «apcerētājs».

«... rakstnieks, — runāja Ostrovskis, — ir izvirzīts pirmajā uguns līnijā, un mūsu partija prasa, lai katrs viņa vārds trāpītu mērķi, lai viņa tēli lededzinātu sirdis, bet, lai to sasniegtu, jāpazīst savs ierocis un jāprot to pārvaldīt.»

Nikolajam Ostrovskim tagad būtu 45 gadi, un, lūk, nu jau rit 13. gads kopš tās dienas, kad beidza pūkstēt viņa sirds. Bet mūsu kaujās par komunismu viņš allaž ar mums, mūsu vidū. Mēs vienmēr jūtam viņa plecu, dzirdam viņa dedzīgo neuzpērkamo balsi — vai tas būtu kaujas laukā, vai mūsu celtniecības stalažās. Viņš ir tur, kur visgrūtāk, — kā tas pienākas rakstniekam — boļševikam.

V. Solouchins

svērtajā un mierīgajā, vārdos un kustībās apvalditajā cilvēkā ik brīdī jūtams liels iekšējs spēks. Viņa cilvēku pazišana, prasme ielūkoties otra dvēselē, palīdzēt atrast tam pareizo ceļu, atsedzēt šīs raksturīgās boļševika īpašības. Ja vēl ko varētu vēlēties, tad vienīgi to, lai Meščerjakovā būtu vairāk nojaušams politisks darbinieks. Pašlaik viņš ir vairāk tiešs rīkotājs un darītājs, nevis vadītājs. Bet acīm redzot, tā to gribējis arī autors.

Golubkovu tēlo divas aktrises — Velta Krūze un studijas audzēkne Rasma Roga. Visnotaļ apsvēlams pasākums dot iespēju lielos un atbildīgos uzdevumos sevi parādīt arī visjaunākajiem aktieriem. Var novēlēt tikai, lai šim pirmajam gadījumam sekotu nākošie, sevišķi tādi, ka jaunās aktrises debija uzskatāma par izdevušos.

Veltas Krūzes tēlojums ir rūpīgi pārdomāts un noslīpēts. Viņa labi iejutusies savā lomā, atklāja to pārliecinot un reljefi. Ja vēl vietām mēs justu vairāk sirds siltuma un degsmes, tad tēls no tā tikai iegūtu.

Katrā zinā izcelams arī Kārļa Pabrikas lētolais Sidorovs. Aktierim izdevies pilnām atklāt tāda cilvēka būtību, kura vienīgā specialitāte ir būt vadošam saimnieciskam darbiniekam. Bailliju un nenoteikti, tādu, kura rīcība sākas tikai tad, kad jūtams, ka tā domā arī citi, bargu un anēmīgu tad, kad jautājums jau izšķirts — tādu mums aktieris rāda Sidorovu. Pareizs lomas traktējums, turklāt aktierim labi izdevies atklāt un parādīt paša iecerēto tēlu.

Savu uzdevumu augstumos ir arī visi pārējie izrādes dalībnieki — K. Valdmānis (Veselovs), E. Valters (Čizikovs), J. Menca (inženieris Zabelins), I. Laiva (Zoja), L. Zvīgule (Maslova) un visi citi.

Izteiktie vēlējumi nekādā ziņā nespēj izjaukt kopējo izrādes spēcīgo strāvojumu. Uz tiem norādījām tādē, ka tāda kārtā būtu iespējams panākt vēl spožāku skanējumu, vēl palielotāku iedarbību.

V. Kalējs

Gitās padomju republikās

TEATRA SEZONA LIETUVĀ

Visos Lietuvos teātros sākusies jauna sezona. Ar brāļu Turu lugas «Savrupmāja šķērslis» iestudējumu sāka izrādes Krievu drāmas teātris. Tuvākajās dienās notiks jauno dramaturgu B. Gelbaka un I. Kašņicka lugas «Tā sākas dzīve» pirmizrāde. Valsts operas un baleta teātri ar lieliem panākumiem izrādīta Dargomiška opera «Nāra». Sini sezonā teātris parādīs jaunus iestudējumus — Gliera baletu «Sarkanā magone» un Musorgska operu «Boriss Godunovs». Oktobra revolūcijas 32. gadadienu sagaidot, teātris iestudē Karnavičusa operu «Grazina», kas uzrakstīta pēc Adama Mickeviča līdzīga nosaukuma poēmas.

Lietuvas Valsts drāmas teātris

sveiku dienās izrādīs I. Marcinkevičusa jauno lugu «Atgriešanās» — par inteliģences piedalīšanos socialistiskajā celtniecībā. Saulu pilsētas teātris iestudē vietējā dramaturga Pačārka jauno lugu par kolchozu dzīvi — «Pēdējā līnija».

K. ČETAGUROVA

90. DZIMŠANAS DIENA
Ziemeļosetijas darba laudis gatavojas plaši atzīmēt izcilā osetiešu dzejnieka un sabiedriskā darbinieka K. Četagurova 90. gadu jubileju. Valdība nodibinājusi jubilejas komisiju. Mācības iestādēs organizē tautas dzejnieka dzīvi un darbībai veltītas lekcijas, referātus un izstādes. Uzņemumos, lauku lasītavās, bibliotēkās, kulturas namos un laukkopju apmetnēs rīko viņa darbu kolektīvu lasīšanu, lekcijas, literārus vakarus un mākslinieciskās pasākumus pulcīnu koncertus. Padomju gleznotāju savienības nodāja Ziemeļosetijā izsludinājusi dzejnieka labākā portreta konkursu.

K. Četagurova darbi izdoti daudzos tūkstošos eksemplāru osetiešu, krievu, gruzīnu, kabardīnu un citās valodās.

KULTURA MOLDAVIJAS CIEMOS

Kubolta — tipisks Moldāvijas ciems. Pēdējā laikā te notikušas Helas pārmaiņas: ciemā ir septiņgadīga skola, vakara skolas pieau-

gušiem, divas bibliotēkas, klubs. Darbojas medicīniskās palīdzības punkts. Sogad šeit uzceltas daudzas jaunas skaistas mājas kolchozniekiem.

Maloešti ciema centrā uzcelts liels kinoteātris. Darbojas kolchoza klubs. Zemnieku mājās — elektrība. Ir ārstniecības punkts, dzemdību nams, pasta nodāļa, telefons. Līdz padomju varas laikam šai ciemā uz katriem simts iedzīvotājiem bija tikai pieci lasīt prātēji. Tagad šeit nav neviena analfabēta. Vairāk nekā 400 iedzīvotāju ir ar vidējo izglītību.

80 GADU KOPŠ KOMITASA DZIMŠANAS

26. septembrī Armenijas darba laudis atzīmēja 80 gadus kopš izcilā armēņu komponista Komitasa dzimšanas dienas. Komitasa kā brīnišķīgu tautas dziesmu radītāju vārds pazīstams ne tikai Armenijā, bet arī tālu atz tās robežām. Ar Armenijas PSR valdības lēmumu bija radīta jubilejas komisija. Jubilejas dienā galvaspilsētā Erevanā un citās republikas pilsētās notika komponista dzīvi un daiļradei veltītas svinīgas sēdes.

VAIRĀK NEKĀ 3000 BIBLIOTĒKU

Pēckara gados Baltkrievijas rietumu apgabalu pilsētās un ciemos iekārtotas vairāk nekā 3000 bibliotēkas. Nepārtraukti pieaug grāmatu fonds; tikai pēdējos pusotra mēnešos tas papildinājies ar 65.000 sējumiem. Pīnaskas apgabala bibliotēku grāmatu fondi tagad sastāda 200.000 sējumu, Brestas — 230.000 sējumu.

KOLCHOZNIKI PERK GRĀMATAS

Saņēmuši bagātu avansu par darba dienām, Lvovas apgabala kolchoznieki daļu naudas izlieto grāmatu iepirkšanai. Pēdējos divos mēnešos Lvovas apgabala lauku rajonos pārdotas grāmatas par 300.000 rubļiem, tai skaitā Puškina, Lermontova, I. Tolstoja darbi un Staļina premijas laureātu grāmatas. Tikai vienā pašā Sokalskas rajonā 400 kolchozniekiem ir savas personīgās bibliotēkas.

Latvijas

PADOMJU RAKSTNIEKU SAVIENĪBĀ

Dramaturģijas sekcija 28. septembra sēdē noklausījās un apsprieda Noras Vētras jauno lugu «Ar dziesmiņu druva gāju». Darbs iecerēts kā dziesmuspēle, kam dzejas tekstus sarakstījis Valdis Rūja. Lugas personāži — Padomju Latvijas jaunle kolchoznieki.

Plašāk darbu analizēja Arvids Grīgulis. Viņš par galveno lugas trūkumu atzīmēja to, ka autore strādājusi nevis ar dzīvi, bet gan ar literāro tradīciju materiālu; viņas personāži, kaut arī to runā sastopami sodienīgi termini, vairāk atgādina Blaumana vai pat Alunāna laika cilvēkus. Otra lielā kļūda tā, ka žanriski dominē situāciju komedijas elementi, bet padomju dzīvi iespējams pareizi un tipiski attēlot vienīgi tad, ja pamatā ir dzīvi raksturli. Ja luga tagadējā veidā parādītos uz skatuves, varētu iznākt sceniski raita, interesanta izrāde, bet tā neatpūgtu mūsu dzīves īstenību: talantīgās autoras nepareizs darba metode dēļ luga nejutām padomju dzīvi, neredzam kolchozus un to laudis.

Arī Zanis Grīva un Valdis Grēviņš atzina, ka autori ir nenoliedzams dramatisks talants, bet viņa vēl nepietiekami pazīst dzīvi. Komedijā ir vairākas interesanti aizsāktas, bet tālāk nerisinātas temas. Nepārliecina vairāki momenti, piemēram tas, ka atpūlīšanās kolchoza laudis isā laika sprīdī — divas nedēļas — spēj iziebt visas savas darba kļūdas un pie tam lieliski sagatavot Dziesmu dienas programmu, iegūstot pirmo vietu.

Režisore Felicita Ertnere norādīja uz dažām vājam vietām dramatisks gaitas attīstībā, tāpat uz tiri ārejo izdarību pārprodukciju.

PSRS tautas mākslinieks Ed. Smilģis izteica Dailes teātra gatavību palīdzēt autori pārvēidot viņas lugu par padomju ideoloģijai atbilstošu skatuves darbu.

Debatēs vēl piedalījās Jūlijs Vanags, Elīna Zālte, Meinharde Rudzītis, Alfreds Damburs un Pēteris Pētersons.

Noslēgumā autore apņēmas kritiskās piezīmes rūpīgi pārdomāt un savu darbu pārstrādāt tā, lai, sadarbībā ar teātri, iznāktu laba padomju komedija.

plevēš jo lielu uzmanību, ko liecina arī nesen «Pravdā» ievietotais raksts par tulkošanas jautājumiem.

Sekcijas darbs turpmāk noritēs ciešā sakarē ar ZA terminoloģijas komisiju un ZA Valodas un literatūras institutu. Jau šai pirmajā sanāksmē ZA terminoloģijas komisijas sekretārs O. Briškis iepazīstināja sekciju ar komisijas pēdējā laika atzinumiem un it sevišķi ar tani radītajiem jaunvārdiem.

Nākamajās sekcijas sanāksmēs — 13. un 27. oktobrī — paredzēts iztirzāt Gorkija darbu tulkojumus latviešu valodā.

30. septembrī notika kritikas komisijas paplašināta sēde. Par komisijas turpmākā darba plānu referēja K. Kraulins.

Komisija līdz šim bijusi ļoti pasīva. Notikusi tikai viena plašāka sanāksme, kurā iztirzāja Jāņa Granta stāstu «Vēja pusē». Lai paplašinātu kritiķu kadrus, komisijai jāiesaista darbā arī tādi laudis, kuri gan nav Rakstnieku savienības biedri, bet strādā un var strādāt šai nozarē. Jāpānāk, lai kritikas rakstūti arī dzejnieki, dramatiķi un prozaiki. Darba lauks ir ļoti plašs: tikpat ka neskatot socialistiskā realisma, materialistiskās estētikas, mākslas darba formas un meistariības un daudzi citi jautājumi. Ļoti svarīgs uzdevums ir arī kritiķu kvalifikācijas celšana. Kritiķiem ir nepārtraukti jāpācās, lai viņi kļūtu patiesi literatūras vadītāji.

Pēc tam referents iepazīstināja ar visai plašu plānu, kas būtu liekams komisijas turpmākā darba pamatā.

Debatēs Jānis Niedre atzīmēja, ka komisijas darbības plāna projekts pārāk plašs un grūti realizējams. Kritikas komisiju nevar pārvērst par literatūras institutu vai literāru semināru. Tai ir citi uzdevumi. Darbības centrā jābūt socialistiskā realisma, padomju estētikas problēmu izstrādāšanai un atsevišķu darbu analīzēm. Tāpat lielāka vērtība nekā līdz šim jāvelti ievērojamākiem krievu un pārējo padomju tautu literatūrpētnieciskiem un kritiskiem darbiem.

Rakstnieku savienības atbildīgais sekretārs I. Muļņičs uzsvera, ka viens no vissvarīgākajiem komisijas uzdevumiem ir palīdzēt celt kritikas padomju literatūras problēmas. Daudz ciešāks kontakts nodibināms ar Valodas un literatūras institutu un Latvijas valsts universitāti, kur ir diezgan daudz cilvēku, kas var aktīvi piedalīties literatūras pētniecības un kritikas darbā.

Debatēs vēl piedalījās A. Birkerts, M. Rudzītis, V. Kalpiņš.

vainīgais

kas grib palikt uz vietas un traucēt arī mūs iet uz priekšu. Ar to luga kļūst par asu cīņas ieroci, par dzīves virziņu. Tas ir liels autora panākums, kas dibināti izpelnījies augstu atzīnību.

Rakstnieka radītie tēli uz Dailes teātra skatuves iedzīvināti LPSR nopelnīgā bagātās mākslas darbinieces Felicitas Ertneres vadībā. Režisorei, aktieru kolektīvam, skatuves gleznotājam E. Rinkim un visiem, kas savu roku pielikuši šīs izrādes veidošanā, teicami izdevies skatuves mākslas līdzekļiem atklāt un pārliecinotī parādīt luga ietvertās ideoloģiskās un mākslinieciskās vērtības. Daudz kas no redzētā iespējams dziļi atminēt. Skatītājs kļūst bagātāks jaunām interesantām atziņām. Viņš nekad neklūs ne Kovrigins, ne Čizikovs, ne Sidorovs — neviens no tiem, ko autors gribējis nosodīt. Tas tādēļ, ka izrāde viņu pārliecina, aizrauj un pacīlā.

Tomēr jārūnā arī par tādiem momentiem, kur inscenējumā nav līdz galam piepildīti autora nodomi. Galvenais, ar ko viņš grib iedarboties uz skatītāju, ir smieklī, satīra. Dabīgi un brīvi veidojas komiskās situācijas. Tās izaug no lugas notīses un vērstas uz vienu noteiktu mērķi. Šī komiskā līnija inscenējumā liekas apzinīgi kļūsināta. Tomēr vietām pasprūkt tēli un situācijas, ko skatoties, smieklī laužtin lauzas uz āru, pie kam, kā par brīnumu, aktieri tos nevis mēģina kļūsināt, bet gan kāpināt. Piemēram, aina, kur Golubkovas kabinetā ielaužas divi cilvēki, kas atnesuši atpakaļ veikalā nopirktais kurpes. Liela, miesā kupla, varen karēvīgi noskanota sieva un mazs, pēc dabas miermīlīgs, balsi, stīns vīrs... Kas tas ir? Vai tas nav tas pats pāris, ko ļoti bieži sastopam komedijā? Šo ainu iecerējis autors bet tā nav oriģināli sāaugusi ar visnāvējo lugas traktējumā.

Domstarpības dažkārt valda arī

